

Lag och rätt

Normer, regler och lagar.

Sverige en är rättsstat

Rättssäkerhet:

“Innebär bl. a. att en människa inte kan dömas till något utan att ha genomgått en rättegång. Den anklagade är alltså oskyldig tills det att motsatsen bevisats. Alla ska också vara lika inför lagen, ingen ska gynnas eller missgynnas vid lagbrott.”

“Någon entydig definition finns inte, men allmänt brukar begreppet betyda att ett land har en lagstiftning och ett system i övrigt som innebär att den enskilda medborgaren har ett skydd för godtyckliga ingrepp från samhället självt, t.ex. att man inte åtalas eller döms utan tillräcklig bevisning, att man inte döms utan tydligt lagstöd och att alla medborgare oavsett samhällsställning eller ursprung bedöms på ett likartat sätt.”

Norm

- Man tränger sig inte före i kön på Ica.
  - Man pratar inte i mobiltelefon under ett biobesök.
  - Man spolar efter man varit på toaletten.
  - Man tar inte sin kompis telefon och läser sms utan att fråga.
  - Man stannar inte borta en hel natt utan att meddela sina föräldrar
- Normer är varken lagar eller regler. De är mer som underförstådda regler som handlar om vad man får och inte får göra i olika situationer för att andra ska tycka att man beter sig ”normalt”. Normer kan vara olika i olika kulturer – och ibland uppstår kulturkrockar där normerna inte stämmer överens.

Lagar och regler

- Telefonerna ska inte vara synliga på lektionen. (Regel)
  - Man ska inte ha på sig ytterkläder i klassrummet (Regel)
  - Man får inte skolka. (Lag)
  - Man får inte mobba, kränka eller diskriminera någon i skolan, eller någon annanstans. (Lag)
- En lag är en regel som riksdagen bestämt. Om du bryter mot en lag får du ett straff.
  - En regel är något man kommer överens om inom en grupp. Till skillnad från en lag så får du inget rättsligt straff om du bryter mot en regel. I spelregler kan det finnas straff som till exempel rött och gult kort i fotboll, men ingen får sitta i fängelse eller betala böter för att ha brutit en regel på fotbollsplanen.

Några viktiga.

- Man kan inte skylla på att man inte visste att en lag fanns.
- Riksdagen stiftar våra lagar i Sverige.
- Mörkertal - Brott som inte blir anmälda.
- Myndighetsåldern i Sverige är 15 år. Det innebär att du inte döms till straff om du bryter mot lagen när du är yngre än 15 år. Däremot hamnar du i händerna på de sociala myndigheterna. Om du är mellan 15 och 21 år och döms för ett brott blir straffet oftast lindrigare eftersom man tar hänsyn till att du är ung. Från 21 år betraktas du som vuxen och döms till fullskaligt straff.

Olika sorts lagar.

- Alla våra lagar är godkända av Sveriges riksdag.
- De finns samlade i SFS (Svensk författningssamling).
- De mest använda lagarna finns i lagboken som heter *Sveriges rikes lag*, som ges ut varje år eftersom lagar byts ut och ersätts med andra.
- Civilrätt – I denna del finner man lagar som behandlar privata frågor, såsom skilsmässa, vårdnaden om barn, husköp och så vidare.
- Straffrätt – I denna del finner man lagar som gäller för brott och straff. Här kan man finna vilka straff som gäller vid olika brott, såsom misshandel, mord, rån, snatteri.
- Offentlig rätt – samlingsnamn för bland annat **de fyra grundlagarna**, skollagen, miljöskyddslagen och lagen om vård av unga (LVU).
- Folkrätt – dessa lagar är en samling lagar som innebär en överenskommelse mellan olika länder, som bland annat handlar om behandlingen av krigsfångar och civilbefolkningen i krig. Eftersom Sverige är med i EU måste vi också följa de lagar som gäller för EU.

Lagarna förändras med tiden.

Vad som uppfattas som brottsligt och lagligt förändras med tiden. Även vad man anser om lämpliga straff förändras.

När samhället förändras måste också nya lagar uppkomma, till exempel gäller detta olika typ av lagstiftning om internet och hur man för sig där.

Exempel på något som tidigare ansågs som brottsligt men som idag är väldigt naturligt är homosexualitet. (1979 slutade man se det som en sjukdom).

Brottsliga handlingar som tidigare ansetts vara bra är barnaga. Fram till 1979 var det lagligt att slå sina barn, vissa tyckte till och med att det var en riktigt bra uppfostringsmetod. Även i skolan fick eleverna stryk. År 1979 kom en lag som förbjöd barnaga, efter stora debatter om detta bland de svenska medborgarna.

Dödsstraff är ett straff som tidigare setts som ett bra straff för brottslingar men idag har den synen minskat drastiskt. Det är ett fåtal länder som idag har kvar dödsstraffet.

De fyra grundlagarna.

- De fyra grundlagarna står över ALLA andra lagar som vi har.
- För att ändra en grundlag krävs två röstning med ett val emellan.
- **Regeringsformen**, som beskriver hur Sverige ska styras.
- **Successionsordningen**, som beskriver tronföljden, det vill säga hur statschefsposten ska ärvas.
- **Tryckfrihetsförordningen**, som beskriver rätten att ge ut tidningar och böcker.
- **Yttrandefrihetsgrundlagen**, som beskriver rätten att fritt uttrycka sin åsikt.

Exempel på olika brott:

- Barnpornografibrott – att ta kort och göra filmer med barn i sexuella syften, samt att sprida dessa till andra.
- Djurplågeri – att man missköter eller fysiskt gör illa ett djur.
- Falskt larm – att ljuga om att det är en fara för människors liv eller hälsa, eller för omfattande förstörelse av egendom där säkerhetsåtgärder används. (t ex att ringa 112 och ljuga)
- Förtal – sprida falsk information om någon annan som ger denne negativa konsekvenser. (t ex att säga att en klasskompis har fuskat på ett prov när man vet att det inte är sant.)
- Hets mot folkgrupp – hatbrott som innebär att offentligt sprida uttalanden som hotar eller uttrycker missaktning för en eller flera utpekade folkgrupper.

Exempel på olika brott:

- Inbrott – när man tar sig in i någon annans låsta utrymme och stjälar. (om man inte tar något ses det som olaga intrång).
- Mened – mened är när man, efter att ha angett vittnesed, ljuger i domstol.
- Misshandel – När man orsakar någon annan kroppsskada, sjukdom eller smärta.
- Mord – att man med uppsåt dödar en annan människa.
- Narkotikabrott – att man har och/eller använder narkotika.
- Snatteri – när man tar något som inte tillhör en, men till ett ”lågt värde”
- Stöld – När man tar något som inte tillhör en, till ett högre värde än för snatteri.